Magyar Hang - 2026.11.06. (22, 23. oldal)

Optimális közelség

Stipsicz András a teljes vértezetről, a megkönnyebbülésről és a szubjektív tényezőkről

Szerző: MOLNÁR CSABA

Stipsicz András matematikus akadémikus, a Rényi Alfréd Matematikai Kutatóintézet eddigi főigazgatója lett a HunRen Magyar Kutatási Hálózat ideiglenes elnöke, miután hosszú helyben toporgás után lemondott a korábbi, NER-hez kötődő, havonta bruttó több mint 9 millió forintot kereső vezetés (a vezérigazgató még digitálispolgárikör-tag is volt). Bár a választás után sokan abban reménykedtek, hogy gyorsan visszatérhetnek a kutatóintézetek az MTA vezetése alá, csakhamar nyilvánvalóvá vált, hogy erről a természettudományos és a humán kutatóintézetek nagyon nem ugyanazt gondolják. Mit tehet ebben a helyzetben az elnök?

Ön október 22-től tölti be a Hun-Ren elnöki posztját, miután az eddigi vezetők, Gulyás Balázs elnök és Jakab Roland vezérigazgató közös megegyezéssel távoztak. Több mint fél év telt el az áprilisi választások óta, ami után gyakorlatilag a teljes magyar tudományos közösség, az új miniszter és az MTA új elnöke is azonnal kijelentette, hogy távozniuk kell. Miért húzódott el ilyen hosszan a váltás?

– Erre nem tudok válaszolni. A Hun-Ren független szervezet, az irányítótestület dönt a vezetők személyéről. Az előző vezetők szeptember végén látták elérkezettnek az időt a távozásra, ezután tudtunk megállapodni velük a menetrendről. Arra nem tudok választ adni, hogy mi okozta a folyamat elhúzódását.

– Nem arról szólt ez az egész, hogy eddig vártak arra, hogy kirúgják őket, mert akkor a szerződésük értelmében a bruttó 9,4 milliós havi fizetésük sokszorosát kapták volna végkielégítésként?

– Nagyon sok pletyka kering, de én ezekkel nem akarok foglalkozni. Mindenesetre jobb lett volna, ha ezt korábban sikerül elérni, hogy ezáltal a Hun-Ren végre teljes vértezetben oda tudjon ülni a tárgyalóasztalhoz, hiszen a minisztériummal és az Akadémiával folytatott tárgyalások során fog eldőlni a kutatóintézet-hálózat jövője. Úgy érzem, hogy ebből a szempontból már az utolsó pillanat után vagyunk egy nagyon picivel.

– Ön jelenleg ideiglenes elnök, a végleges vezetőt majd pályázat útján választják ki egy későbbi alkalommal. Mi az ön feladata? A szervezet leépítése vagy megtartása?

– Ki kell találnunk, hogy mi lehet az Akadémiával való kapcsolatunk optimális közelsége, ami megfelel az MTA elvárásainak, de közben a Hun-Ren meg tudja őrizni függetlenségét, ami hatalmas stratégiai előny. A szervezet most sokkal gyorsabban tud reagálni a kihívásokra, mint ha az akadémiai közgyűlés által irányított intézmény volna. A mostani és a régi állapot között kell megtalálnunk az egyensúlyt. Még az előző vezetés hirdette meg azt a tervet, hogy a Hun-Ren központja szolgáltató központként segítse, koordinálja a kutatóközpontok munkáját, és ne próbálja adminisztratív eszközökkel befolyásolni azt. Én kutatóintézet-vezetőként nem láttam e hangoztatott cél megvalósulását. Viszont le kell szögeznem, hogy adminisztratív beavatkozások eddig sem történtek, bár tervbe voltak véve.

– Mit ért azon, hogy tervbe voltak véve?

– Az irányítótestület márciusban fogadta el az új szervezeti és működési szabályzatot, és abban egy sor jelentős strukturális változást terveztek be, amelyek egy részével nem értettem egyet. Ezért tartottuk nagyon fontosnak én és más igazgatók, hogy megpróbáljuk visszafogni a tervezett változtatásokat. Hasonló léptékű változtatásokat már két évvel ezelőtt is előirányoztak, amelyek eredményeképpen a Hun-Ren gyakorlatilag a legtöbb egyetemhez hasonlóan egy kekva (közfeladatot ellátó közérdekű vagyonkezelő alapítvány – a szerk.) irányítása alá került volna, bár ezt a szervezetet megpróbálták másként hívni. Én többször kifejtettem, hogy ez nemcsak megbénította volna a hálózat működését, de 50 százalék esélyt adtam annak, hogy az alapítványi egyetemekhez hasonlóan minket is kizártak volna az európai uniós kutatási pályázatokból.

– Ez végül nem következett be.

– Mert sikerült olyan kompromisszumot elfogadtatnunk, amellyel a kizárás esélye a minimálisra csökkent. Ettől függetlenül az új struktúra számos okból nem optimális, és ebben biztosan változások fognak következni.

– Ön szerint az előző kormány milyen okból kényszerítette ki az egész magyar tudományos életet felbolygató változásokat, noha szinte egy emberként tiltakozott ellenük a teljes tudományos közösség?

– Erre többféle magyarázat is van. Az előző vezetés ipari-vállalkozási formát kívánt ráhúzni a kutatóintézet-hálózatra. Ez szerintem teljesen elhibázott cél volt. Gondoljunk bele, egy vállalatnál mit szólnának ahhoz, ha én odamennék, és azt mondanám nekik, hogy mostantól működjenek úgy, mint egy kutatóintézet. Teljesen őrültnek néznének. Pontosan ugyanennyi értelme van a fordítottjának is, amikor egy kutatóintézetre akarjuk rákényszeríteni az ipari működést. Én ezt a véleményemet sokszor kifejtettem, ennek ellenére a választások előtt nagyon úgy nézett ki, hogy mégis ebbe az irányba indulunk el, öles léptekkel. Ettől nagyon szomorú voltam, de a választás éjszakáján megkönnyebbültem.

– Ön milyen kapcsolatot tartana ideálisnak az MTA-val?

– Én magam is az MTA tagja vagyok, és határtalan tisztelet él bennem az Akadémia intézménye és tagjai iránt. Az már más kérdés, hogy vajon az MTA arra lett-e kitalálva, hogy például a matematikai kutatóintézetet irányítsa. Én azt gondolom, hogy tagjait nem ezzel a céllal választották ki. Ezért biztos vagyok abban, hogy nem az MTA a kutatóintézetek optimális irányító szervezete. A jelenlegi keretek között van egy megkerülhetetlen kényszerítő körülmény is: a kutatóintézetek ingatlanjainak ugyanis az MTA a tulajdonosa. Meg kell találni az egyensúlyt, hogy az Akadémia vezetése kontrollt gyakorolhasson a kutatóintézetek felett, ha a dolgok félrecsúsznának, de azért ne kelljen a beleegyezésük minden egyes döntéshez. Itt alapvetően fontos lenne a bizalom: a kutatóintézeteknek bízniuk kellene abban, hogy az MTA céljai mögött a jó szándék áll, és az Akadémiának is bíznia kellene a kutatóintézetekben.

– Jelentős érdekellentét és véleménykülönbség érezhető a természettudományos és a bölcsészeti, illetve társadalomtudományi intézetek között: előbbiek nem akarják visszacsinálni teljesen a régi rendszert, utóbbiak viszont tökéletesen vissza kívánnak térni az Akadémia kebelébe. Nem fenyeget ez a helyzet szakadással?

– Nem szabad elfelejteni, hogy jelenleg sem tartozunk egy hálózatba, hiszen a bölcsészeti és társadalomtudományi intézeteket leválasztották a Hun-Renről, és az ELTE-hez csatolták. Nyilván mindenki hordoz magában sérelmeket, amelyek nem az elmúlt egy-két évben, hanem inkább az elmúlt évtizedekben keletkeztek. Mindenki érezheti úgy, hogy egy másik tudományterületnek nagyobb anyagi és társadalmi elismerés jut. Teljesen egyértelmű,

hogy a humán tudományok abszolút hátrányos helyzetbe kerültek, amikor az ELTE részeivé váltak, részben anyagi szempontból, részben pedig azért, mert e kutatóintézetek egy egyetem szervezetében egyszerűen működtethetetlenek. Én már az elcsatolás pillanatában is meg voltam győződve arról, hogy itt nem az átcsoportosítás, hanem az elporlasztás volt a valódi cél. Vagyis el akarták lehetetleníteni a humántudományi intézeteket. Ezt a helyzetet meg kell oldani, és én nem tudok elképzelni olyan forgatókönyvet, hogy ezek az intézetek most az ELTE-nél maradjanak.

– De azt el tudja képzelni, hogy ne egyesüljenek újra egységes hálózatba a természettudományos intézetekkel?

– Elképzelhető két párhuzamos kutatóintézet-hálózat, de ez szerintem nagyon rossz döntés lenne. Így sokkal kisebb lenne a tudományos közösség érdekérvényesítő képessége, nagyon könnyen ki lehetne őket játszani egymás ellen. A tudósoknak tudomásul kell venniük, hogy nem mindig pontosan az történik, amit ők szeretnének, hanem kompromisszumokat kell kötni. Én azt szeretném elérni, hogy újra egy ernyő alá kerüljön az összes intézet – minden szempontból ez lenne az előnyösebb. Úgy érzem, pillanatnyilag ez a legvalószínűbb forgatókönyv.

– A teljesítményértékelésben és a minőségbiztosításban is jelentős nézeteltérések vannak az intézetek között. A humántudományi kutatók gyakran azt mondják, hogy ha a tudományminősítés nemzetközi numerikus értékelési módszereit alkalmazzák rájuk, akkor ők nagyon rosszul járnak, de ez nem jelenti azt, hogy értéktelen a munkájuk. Hogyan lehet ezt feloldani?

– Én azt szeretném, ha nem egymáshoz mérnénk a különböző tudományterületek kutatóit, hanem a nemzetközi normákhoz. Világos, hogy egy magyar néprajzzal foglalkozó kutató nem fog annyi angol nyelvű szakcikket írni, mint egy fizikus. Ha nagyon sok időnk lenne, az alapjaitól kezdve kellene átalakítani a teljes értékelést, de szorít az idő. A különböző tudományágak teljesítményét majdnem képtelenség objektíven összehasonlítani, mindig rengeteg szubjektív tényező torzítja ezeket az értékeléseket. Csakhogy a minisztériummal nagyon nehéz szubjektív értékítéletek alapján megállapodni, és ezért jelen pillanatban úgy tűnik, szükség lesz számszerűsíthető indikátorokra is. Én azt várom minden intézettől, hogy nemzetközi összehasonlításban állja meg a helyét. Erre helyezném a hangsúlyt akkor, amikor majd a hálózaton belül a költségvetési források belső elosztásáról döntünk.

– Ön milyen hosszú távra tervez? Indulni fog a végleges elnöki posztért? Ha igen, ez mikor várható?

– Jelenleg arra törekszem, hogy ez az átmeneti időszak minél gördülékenyebb legyen minden kutató számára. Ha pedig úgy látom, sikerült megvalósítani az elképzeléseimet, akkor lehet, hogy indulni fogok az elnöki pályázaton, amelyre várakozásom szerint nagyjából fél év múlva kerülhet sor. De azt sem érezném különösebb kudarcnak, ha a saját kutatóintézetembe kellene visszatérnem, hiszen jelenleg is folyik egy nagy európai uniós pályázatom.

– A Magyar Hang hozta nyilvánosságra, hogy a Hun-Ren előző vezetése nem sokkal a választások előtt úgy döntött, több igazgatóságot is az Infopark egyik, Tiborcz Istvánhoz köthető irodaházába költözteti. Mi a helyzet ezzel? Az ön vezetése alatt is ragaszkodnak ehhez?

– Valóban voltak olyan tervek, hogy a Hun-Ren bizonyos ágai odaköltözzenek, és ki is béreltek ott irodákat erre a célra. Tudtommal az sosem volt a tervek között, hogy a Hun-Ren teljes vezetése átköltözzön az Infoparkba. Jelenleg még csak néhány napja vagyok elnök.

Igyekszem gyorsan átlátni minden folyó ügyet, de még szükségem van egy kis időre, hogy mindenben képbe kerüljek. Értékelni fogjuk ezt a szerződést is, és akkor tudok erre válaszolni.

Képaláírások

Stipsicz András a Bolyai-díj átadóján

Optimális közelség

Stipsicz András a teljes vértezetről, a megkönnyebbülésről és a szubjektív tényezőkről

***Stipsicz András* matematikus akadémikus, a Rényi Alfréd Matematikai Kutatóintézet eddigi főigazgatója lett a Hun-Ren Magyar Kutatási Hálózat ideiglenes elnöke, miután hosszú helyben toporgás után lemondott a korábbi, NER-hez kötődő, havonta bruttó több mint 9 millió forintot kereső vezetés (a vezérigazgató még digitálispolgárikör-tag is volt). Bár a választás után sokan abban reménykedtek, hogy gyorsan visszatérhetnek a kutatóintézetek az MTA vezetése alá, csakhamar nyilvánvalóvá vált, hogy erről a természettudományos és a humán kutatóintézetek nagyon nem ugyanazt gondolják. Mit tehet ebben a helyzetben az elnök?**

MOLNÁR CSABA

Ön október 22-től tölti be a Hun-Ren elnöki posztját, miután az eddigi vezetők, Gulyás Balázs elnök és Jakab Roland vezérigazgató közös megegyezéssel távoztak. Több mint fél év telt el az áprilisi választások óta, ami után gyakorlatilag a teljes magyar tudományos közösség, az új miniszter és az MTA új elnöke is azonnal kijelentette, hogy távozniuk kell. Miért húzódott el ilyen hosszan a váltás?

– Erre nem tudok válaszolni. A Hun-Ren független szervezet, az irányítótestület dönt a vezetők személyéről. Az előző vezetők szeptember végén látták elérkezettnek az időt a távozásra, ezután tudtunk megállapodni velük a menetrendről. Arra nem tudok választ adni, hogy mi okozta a folyamat elhúzódását.

– Nem arról szólt ez az egész, hogy eddig vártak arra, hogy kirúgják őket, mert akkor a szerződésük értelmében a bruttó 9,4 milliós havi fizetésük sokszorosát kapták volna végkielégítésként?

– Nagyon sok pletyka kering, de én ezekkel nem akarok foglalkozni. Mindenesetre jobb lett volna, ha ezt korábban sikerül elérni, hogy ezáltal a Hun-Ren végre teljes vértezetben oda tudjon ülni a tárgyalóasztalhoz, hiszen a minisztériummal és az Akadémiával folytatott tárgyalások során fog eldőlni a kutatóintézet-hálózat jövője. Úgy érzem, hogy ebből a szempontból már az utolsó pillanat után vagyunk egy nagyon picivel.

– Ön jelenleg ideiglenes elnök, a végleges vezetőt majd pályázat útján választják ki egy későbbi alkalommal. Mi az ön feladata? A szervezet leépítése vagy megtartása?

– Ki kell találnunk, hogy mi lehet az Akadémiával való kapcsolatunk optimális közelsége, ami megfelel az MTA elvárásainak, de közben a Hun-Ren meg tudja őrizni függetlenségét, ami hatalmas stratégiai előny. A szervezet most sokkal gyorsabban tud reagálni a kihívásokra, mint ha az akadémiai közgyűlés által irányított intézmény volna. A mostani és a régi állapot között kell megtalálnunk az egyensúlyt. Még az előző vezetés hirdette meg azt a tervet, hogy a Hun-Ren központja szolgáltató központként segítse, koordinálja a kutatóközpontok munkáját, és ne próbálja adminisztratív eszközökkel befolyásolni azt. Én kutatóintézet-vezetőként nem láttam e hangoztatott cél megvalósulását. Viszont le kell szögeznem, hogy adminisztratív beavatkozások eddig sem történtek, bár tervbe voltak véve.

– Mit ért azon, hogy tervbe voltak véve?

– Az irányítótestület márciusban fogadta el az új szervezeti és működési szabályzatot, és abban egy sor jelentős strukturális változást terveztek be, amelyek egy részével nem értettem egyet. Ezért tartottuk nagyon fontosnak én és más igazgatók, hogy megpróbáljuk visszafogni a tervezett változtatásokat. Hasonló léptékű változtatásokat már két évvel ezelőtt is előirányoztak, amelyek eredményeképpen a Hun-Ren gyakorlatilag a legtöbb egyetemhez hasonlóan egy kekva *(közfeladatot ellátó közérdekű vagyonkezelő alapítvány – a szerk.)* irányítása alá került volna, bár ezt a szervezetet megpróbálták másként hívni. Én többször kifejtettem, hogy ez nemcsak megbénította volna a hálózat működését, de 50 százalék esélyt adtam annak, hogy az alapítványi egyetemekhez hasonlóan minket is kizártak volna az európai uniós kutatási pályázatokból.

– Ez végül nem következett be.

– Mert sikerült olyan kompromisszumot elfogadtatnunk, amellyel a kizárás esélye a minimálisra csökkent. Ettől függetlenül az új struktúra számos okból nem optimális, és ebben biztosan változások fognak következni.

– Ön szerint az előző kormány milyen okból kényszerítette ki az egész magyar tudományos életet felbolygató változásokat, noha szinte egy emberként tiltakozott ellenük a teljes tudományos közösség?

Stipsicz András a Bolyai-díj átadóján
FOTÓ: MTA/SZIGETI TAMÁS

– Erre többféle magyarázat is van. Az előző vezetés ipari-vállalkozási formát kívánt ráhúzni a kutatóintézet-hálózatra. Ez szerintem teljesen elhibázott cél volt. Gondoljunk bele, egy vállalatnál mit szólnának ahhoz, ha én odamennék, és azt mondanám nekik, hogy mostantól működjenek úgy, mint egy kutatóintézet. Teljesen őrültnek néznének. Pontosan ugyanennyi értelme van a fordítottjának is, amikor egy kutatóintézetre akarjuk rákényszeríteni az ipari működést. Én ezt a véleményemet sokszor kifejtettem, ennek ellenére a választások előtt nagyon úgy nézett ki, hogy mégis ebbe az irányba indulunk el, öles léptekkel. Ettől nagyon szomorú voltam, de a választás éjszakáján megkönnyebbültem.

– Ön milyen kapcsolatot tartana ideálisnak az MTA-val?

– Én magam is az MTA tagja vagyok, és határtalan tisztelet él bennem az Akadémia intézménye és tagjai iránt. Az már más kérdés, hogy vajon az MTA arra lett-e kitalálva, hogy például a matematikai kutatóintézetet irányítsa. Én azt gondolom, hogy tagjait nem ezzel a céllal választották ki. Ezért biztos vagyok abban, hogy nem az MTA a kutatóintézetek optimális irányító szervezete. A jelenlegi keretek között van egy megkerülhetetlen kényszerítő körülmény is: a kutatóintézetek ingatlanjainak ugyanis az MTA a tulajdonosa. Meg kell találni az egyensúlyt, hogy az Akadémia vezetése kontrollt gyakorolhasson a kutatóintézetek felett, ha a dolgok félrecsúsznának, de azért ne kelljen a beleegyezésük minden egyes döntéshez. Itt alapvetően fontos lenne a bizalom: a kutatóintézeteknek bízniuk kellene abban, hogy az MTA céljai mögött a jó szándék áll, és az Akadémiának is bíznia kellene a kutatóintézetekben.

– Jelentős érdekellentét és véleménykülönbség érezhető a természettudományos és a bölcsészeti, illetve társadalomtudományi intézetek között: előbbiek nem akarják visszacsinálni teljesen a régi rendszert, utóbbiak viszont tökéletesen vissza kívánnak térni az Akadémia kebelébe. Nem fenyeget ez a helyzet szakadással?

– Nem szabad elfelejteni, hogy jelenleg sem tartozunk egy hálózatba, hiszen a bölcsészeti és társadalomtudományi intézeteket leválasztották a Hun-Renről, és az ELTE-hez csatolták. Nyilván mindenki hordoz magában sérelmeket, amelyek nem az elmúlt egy-két évben, hanem inkább az elmúlt évtizedekben keletkeztek. Mindenki érezheti úgy, hogy egy másik tudományterületnek nagyobb anyagi és társadalmi elismerés jut. Teljesen egyértelmű, hogy a humán tudományok abszolút hátrányos helyzetbe kerültek, amikor az ELTE részeivé váltak, részben anyagi szempontból, részben pedig azért, mert e kutatóintézetek egy egyetem szervezetében egyszerűen működtethetetlenek. Én már az elcsatolás pillanatában is meg voltam győződve arról, hogy itt nem az átcsoportosítás, hanem az elporlasztás volt a valódi cél. Vagyis el akarták lehetetleníteni a humántudományi intézeteket. Ezt a helyzetet meg kell oldani, és én nem tudok elképzelni olyan forgatókönyvet, hogy ezek az intézetek most az ELTE-nél maradjanak.

– De azt el tudja képzelni, hogy ne egyesüljenek újra egységes hálózatba a természettudományos intézetekkel?

– Elképzelhető két párhuzamos kutatóintézet-hálózat, de ez szerintem nagyon rossz döntés lenne. Így sokkal kisebb lenne a tudományos közösség érdekérvényesítő képessége, nagyon könnyen ki lehetne őket játszani egymás ellen. A tudósoknak tudomásul kell venniük, hogy nem mindig pontosan az történik, amit ők szeretnének, hanem kompromisszumokat kell kötni. Én azt szeretném elérni, hogy újra egy ernyő alá kerüljön az összes intézet – minden szempontból ez lenne az előnyösebb. Úgy érzem, pillanatnyilag ez a legvalószínűbb forgatókönyv.

– A teljesítményértékelésben és a minőségbiztosításban is jelentős nézeteltérések vannak az intézetek között. A humántudományi kutatók gyakran azt mondják, hogy ha a tudománymínősítés nemzetközi numerikus értékelési módszereit alkalmazzák rájuk, akkor ők nagyon rosszul járnak, de ez nem jelenti azt, hogy értéktelen a munkájuk. Hogyan lehet ezt feloldani?

– Én azt szeretném, ha nem egymáshoz mérnénk a különböző tudományterületek kutatóit, hanem a nemzetközi normákhoz. Világos, hogy egy magyar néprajzzal foglalkozó kutató nem fog annyi angol nyelvű szakcikket írni, mint egy fizikus. Ha nagyon sok időnk lenne, az alapjaitól kezdve kellene átalakítani a teljes értékelést, de szorít az idő. A különböző tudományágak teljesítményét majdnem képtelenség objektíven összehasonlítani, mindig rengeteg szubjektív tényező torzítja ezeket az értékeléseket. Csakhogy a minisztériummal nagyon nehéz szubjektív értékítéletek alapján megállapodni, és ezért jelen pillanatban úgy tűnik, szükség lesz számszerűsíthető indikátorokra is. Én azt várom minden intézettől, hogy nemzetközi összehasonlításban állja meg a helyét. Erre helyezném a hangsúlyt akkor, amikor majd a hálózaton belül a költségvetési források belső elosztásáról döntünk.

– Ön milyen hosszú távra tervez? Indulni fog a végleges elnöki posztért? Ha igen, ez mikor várható?

– Jelenleg arra törekszem, hogy ez az átmeneti időszak minél gördülékenyebb legyen minden kutató számára. Ha pedig úgy látom, sikerült megvalósítani az elképzeléseimet, akkor lehet, hogy indulni fogok az elnöki pályázaton, amelyre várakozásom szerint nagyjából fél év múlva kerülhet sor. De azt sem érezném különösebb kudarcnak, ha a saját kutatóintézetembe kellene visszatérnem, hiszen jelenleg is folyik egy nagy európai uniós pályázatom.

– A Magyar Hang hozta nyilvánosságra, hogy a Hun-Ren előző vezetése nem sokkal a választások előtt úgy döntött, több igazgatóságot is az Infopark egyik, Tiborcz Istvánhoz köthető irodaházába költözteti. Mi a helyzet ezzel? Az ön vezetése alatt is ragaszkodnak ehhez?

– Valóban voltak olyan tervek, hogy a Hun-Ren bizonyos ágai odaköltözzenek, és ki is béreltek ott irodákat erre a célra. Tudtommal az sosem volt a tervek között, hogy a Hun-Ren teljes vezetése átköltözzön az Infoparkba. Jelenleg még csak néhány napja vagyok elnök. Igyekszem gyorsan átlátni minden folyó ügyet, de még szükségem van egy kis időre, hogy mindenben képbe kerüljek. Értékelni fogjuk ezt a szerződést is, és akkor tudok erre válaszolni.

Link